

Lasten- ja nuortenkirjallisuuden Finlandia-ehdokkaiden julkistustilaisuus 9.11.2022

Palkintolautakunnan puheenjohtaja Sirke Happonen puhe

Hyvät lasten- ja nuortenkirjallisuuden ystävät
Bästa vänner av barn- och ungdomslitteratur

On ilo seistä tässä juhlistamassa vuoden 2022 kirjasatoa.

Lasten- ja nuortenkirjallisuuden piiriin kuuluu valtava skaala teoksia pienten lasten katselukirjoista nuorten aikuisten romaaneihin, runoista fantasiaan ja tietokirjallisuuteen, kuvakirjoihin ja sarjakuviin. Vuosi on näyttänyt koko kirjon, ja raati on saanut sukeltaa genrestä ja kirjaformaattista toiseen, todeten sen minkä varmasti edeltävätkin lautakunnat: valinta on vaikeaa. Tänään julkistamme kuusi ehdokasta, mutta ansiokkaita ovat myös lukuisat muut.

Yleisvaikutelma Suomessa julkaistavasta lasten- ja nuortenkirjallisuudesta on korkea-
tasoinen ja kiinnostava. Tänä vuonna nousevat esiin yhteisöllisyys, todellisuuksien väliset
rajat (jotka murtuvat) sekä ihmisyyden ja luonnon moneus. Myös kauhu vilahtaa osana
kerrontaa tai kokonaan omana lajinaan.

Lasten- ja nuortenkirjallisuus elää vahvaa murrosta, mikä näkyy aihepiireissä ja henkilö-
hahmoissa. Luonnon arvo ja korvaamattomuus, pienempienkin hyönteisten oikeutus
olemassaoloon sekä luontoon kohdistuvat uhat ovat aiheita, joihin kirjailijat ja kuvittajat
tarttuvat niin tiedon kuin fantasian keinoin.

Sivuilla näkyy yhä enemmän myös ihmisenä olemisen moneus: iät, ihonvärit ja tapa puhua ja
olla, ajatella, tuntea ja ihastua. Valmista kaavaa ei ole, jota noudattaa ja johon pyrkiä –
teokset näyttävät persoonia, jotka ovat sellaisia kuin ovat. Kuvitus piirtää moneuden lukijan
eteen aivan kirjaimellisesti, eikä teksti välttämättä edes puutu siihen, minkä näköinen
esimerkiksi päähenkilö on ja miksi. Keskeiseksi monessa tarinassa nouseekin se, mikä on
yleisinhimillistä kokea, yksilön taustasta ja piirteistä riippumatta. Ja se miten jokainen
tavoittelee jotain, etsii.

Toisaalta on teoksia, joissa esiin nousee juuri erilaisuuden kokemus, pulma tulla toisten määrittelemäksi, lokeroimaksi ja kaihtamaksi. Kun muut eivät ymmärrä tai kun ei edes itse ymmärrä itseään, ei tiedä, mitä tahtoo ja kaipaa. Silti tämän vuoden kirjoissa erottuu vielä voimakkaammin se, kuinka ihmiset voivat löytää toisensa. Valtavirrasta poikkeavat mutta myös keskenään erilaiset voivat ymmärtää toisiaan, kiintyä toisiinsa, vahvistua ja päästä eteenpäin. Moninäkökulmaisuus kerronnassa antaa lukijallekin mahdollisuuksia nähdä elämää eri suunnilta. Yllättyä ja välillä hörähtää nauruun. Miten hölmöjä nämä hahmot ovatkaan! Ja toisaalla: kuinka viisas tuo henkilö on, vielä sen kaiken jälkeen, mitä hän on kokenut. Tai: kuinka on mahdollista, että tuo tolvana on sittenkin kaikista suurin – mitä hän sisällensä kätkee?

Lasten- ja nuortenkirjat voivat antaa paljon toivoa. Ne näyttävät meille utopioita, maailmoja, joissa kaikenlaiset olennot tulevat toimeen, joissa nämä ovat osanneet ratkaista ongelmia yhdessä. Ne näyttävät, kuinka hauraita mutta myös vahvoja me olemme ja kuinka mieltään voi muuttaa jopa se pölkkypäisin. Lastenkirjan maailmassa on myös mahdollista elää täysin huoletonta elämää ja keskittyä elämän pieniin hetkiin. Seikkailuihin, jotka odottavat ovikellon soiton päässä. Ystäviin, joita tapaa niin kimaltavissa fantasiamaailmoissa kuin realististen kaupunkien kujilla: kavereita ihanine ja rasittavine piirteineen. Ansiokkaita ystävyyskuvauksia oli tämän vuoden teoksissa useita.

Maailma juuri nyt tuntuu epävarmemmalta paikalta kuin, sanotaanko, kymmenen vuotta sitten. Kirjallisuutta lukiessa on kuitenkin mahdollista kohdata onnellinen epävarmuus. Kun luen, yksi hienoimpia tunteita on mielestäni se, jota en pysty määrittelemään. Kun jään sanattomaksi, ikään kuin värisemään ja haistelemaan. Kun kirjasta keskusteltaessa en tiedä, miten sitä luonnehtisin. Silloin tiedän, että kyse on jostain merkityksellisestä. Kun teosta kuvatakseni minun pitäisi keksiä uudet sanat tai kaivaa niitä jostain alkuhämmästä, sieltä jonka jo luulin unohtaneeni.

Tuo kaunis epävarmuus on jotain, jonka muistan lukuhetkistä lapsena ja nuorena: äkillinen, huimaava havainto siitä, kuinka tietyn teoksen avulla pääsen paikkaan, joka on aivan erityinen. Maailmaan, jossa vain haukon henkeäni, liidän ja ihmettelen. Vuoden 2022 teoksissa oli kirjoja, joita lukiessa kävi näin. Joskus liitoon sai kuvitus, jopa yksittäinen kuva.

Tässä tunteessa on jotain olennaista, jonka kenties vain lastenkirjallisuus mahdollistaa. Mahdollisuus siirtyä vuosissa eteen ja taakse. Nähdä teoksen maailma selittämättömän kiehtovana, kirkkaana ja uutena. Siinä soi mielikuvituksen voima.

--

Tästä hurmaavasta sanattomuudesta huolimatta olemme saaneet aikaisiksi rivit, joilla kuutta ehdokasta kohta kiitämme.

Vuoden aikana olen tullut yhä vakuuttuneemmaksi siitä, että lukukokemus kannattaa jakaa. Kiitän lautakunnan muita jäseniä, suomen kielen ja kirjallisuuden opettaja Mari Uusitaloa sekä opiskelija, Pikku-Finlandia -voittajaa Pyry Vaismaata. On ollut ainutlaatuista jakaa kokemukset teidän kanssanne. Kiitos mieleenpainuneista hetkistä ja keskusteluista, naurusta, hämmennyksestä ja rehellisyydestä. Kiitos, Elina Lahdenkauppi ja Suomen Kirjasäätiö, arvokkaasta tehtävästä. Ja vielä, suuri kiitos tekijöille: kirjailijoille ja kuvittajille sekä kustantajille kirjoista, joihin on ollut avartavaa ja riemullista sukeltaa!